

Uzdevumi noveles žanra izpratnei

1. uzdevums. Vērīgi izlasi Džovanni Bokačo (1313–1375) noveles izpētes plānu! Radoši darbojies ar tekstu un iespaidus par katru uzdevumu atzīmē plānā!

Jautājumu un iespaidu lapa.

<p>I Lasi Dž. Bokačo “Dekameronā” 5. dienas 9. noveli un prognozē, kas notiks turpmāk – savu ideju pieraksti 3–5 saliktos teikumos, īsi pamatojot arī savu domu: kas mainīsies tēlu attiecībās, kas neparasts vai negaidīts notiks, ko atbildēs Frederīgo u. tml.</p> <p><i>Trīs vārdos raksturo savu veiksmi, prognozējot notikumu gaitu!</i></p>	<p>II Turpini lasīt Dž. Bokačo “Dekameronā” 5. dienas 9. noveli un piedāvā savu ideju, ko Frederīgo atbildēs donnai. Uzraksti to (3– 5 teikumi), cenšoties atdarināt rakstnieka senatnīgo stilu.</p> <p><i>Ko atdarināt bija grūtāk?</i></p>
<p>III Lasi līdz beigām Dž. Bokačo “Dekameronā” 5. dienas 9. noveli un rezumējumā formulē iepazītās noveles tematu un galveno domu. Atceries, kā pieraksta šos tekstizpratnes jautājumus.</p> <p><i>Kāpēc ir īsts izaicinājums raksturot darbu īsā secinājumā?</i></p>	<p>IV Lasi Dž. Bokačo “Dekameronā” 5. dienas 9. noveli un, kad iepazīts viss teksts, uzraksti iespējamo ievada kopsavilkumu – teksta daļu, kurā autors katras nodaļas sākumā īsi ir pieteicis svarīgāko, radot intrigu un vienlaikus izceļot visus nozīmīgākos notikumus.</p> <p><i>Vai tev precīzi izdevās atšifrēt noveles ievada tekstu?</i></p>

2. uzdevums. Kad esi izlasījis Bokačo noveles, vari salīdzināt savu viedokli par iepazītā teksta iedarbīgumu, veidojot neklātienēs sarunu ar noveļu pētnieci Benitu Smilktiņu!

Benitas Smilktiņas viedoklis:

“Novatorisks vispirmām kārtām bija anekdotiskā materiāla apstrādājuma veids. Ar vieglu, bet nepārprotamu izsmieklu atmaskojot morāli, tālaika liekulīgo askētismu. “Dekameronā” pavēra gluži jaunu iespēju un atklājumu pasauli, kurā cilvēks kā noteikta individualitāte enerģiski aizstāvēja savu laimi, mīlestību, droši un atklāti smēla no dzīves baudu, prieku un bēdu avotiem. Noveļu dēkainības, māņu, izdomas un tiešāmības sajaukumā radīta savdabīga sava laika kultūras, tikumu, uzskatu vēsture.”

3. uzdevums. Izvēlies un pasvīturo to pētnieces apgalvojuma daļu, kuru vēlies komentēt, un uzraksti viedokli (80–90 v.), argumentējot izmanto savus lasītāja iespaidus! Ieskaties noveles izpētes plānā!

Džovanni Bokačo

Dekamerons

Piektā diena

Beidzas Dekameraona ceturtā diena un sākas piektā, kad, Fiametai valdot, runā par to, ka mīlētāju likstas un nedienas beidzas laimīgi.

Devītā novele

IV

Filomena jau bija beigusi runāt, kad karaliene, redzēdama, ka vairs nav atlicis neviens, kam būtu jāstāsta, izņemot Dioneju, kuram bija priekšrocība stāstīt pēdējam, ar priecīgu seju sacīja:

– Tagad pienākas stāstīt man, un es, visudārgās dāmas, to labprāt darīšu, pastāstot jums kādu noveli, savā ziņā līdzīgu iepriekšējai, lai jūs no tās ne tikvien uzzinātu, kāda vara ir jūsu daiļumam pār cēlām sirdīm, bet arī lai jūs saprastu, ka dažreiz, kur tas pieklājas, jums pašām jābūt savu balvu devējām un ne vienmēr jāļaujas likteņa vadībai, kurš tās izdāvā ne ar apdomu, bet kā pagādās, un visbiežāk nesamērīgi.

Tātad jums jāzina, ka Kopo di Borgēze Domeniki, kas dzīvoja mūsu pilsētā un varbūt vēl tagad dzīvo, bija ļoti cienījams cilvēks un ar lielu ietekmi mūsu dienās, tālu izdaudzīnāts, un drīzāk savu paražu un tikumu nekā dižciltīgu senču dēļ cienīgs mūžīgās slavas: būdams jau vecs, viņš bieži un labprāt mēdza pārrunāt ar saviem kaimiņiem un citiem pagājušos laikus, par ko viņš prata stāstīt labāk, saistošāk, daiļrunīgāk, turklāt parādot labāku atmiņu nekā jebkurš

cits. Bez citiem jaukiem stāstiem viņš mēdza stāstīt par to, ka Florencē reiz dzīvojis kāds jauneklis, mešera Filipo Alberīgi dēls, vārdā Federīgo, ko ieroču mākslā un galantas uzvedības ziņā daudzīnāja pārāku par jebkuru citu dižciltīgu jaunekli Toskānā. Federīgo, kā tas bieži mēdz notikt ar dižciltīgiem jaunekļiem, iemīlējās kādā augstdzimušā donnā, ko sauca par monnu Džovannu un ko tai laikā uzskatīja par vienu no visdaiļākajām un vispievilcīgākajām sievietēm, kādas vien Florencē dzīvojušas; un, lai iegūtu viņas mīlestību, Federīgo piedalījās turnīros, ieroču spēlēs, rīkoja svētkus, dāvināja un bez mitas šķieda savu mantu. Bet dāma, kas bija tikpat tikumīga, cik daiļa, nepievērsa nekādu vērību visam, kas tika darīts viņas dēļ, nedz arī tam, kurš to darīja.

Un tā, kamēr Federīgo tērējās pāri saviem līdzekļiem un neko neieguva, kā tas viegli atgadās, bagātība izsīka un viņš izrādījās gluži nabags; un viņam nepalika nekas cits kā vienīgi neliela muižiņa, no kuras ienākumiem viņš ļoti trūcīgi dzīvoja, un kāds vanags, viens no vislabākajiem vanagiem visā pasaulē. Tāpēc, būdams iemīlējies vairāk nekā jebkad un redzēdams, ka vairs nespēj dzīvot pilsētā tā, kā vēlētos, Federīgo devās uz Kampi, kur atradās viņa muižiņa, un tur, kad varēja, medīja putnus un, nevienam neprasot palīdzību, pacietīgi panesa savu nabadzību.

Kad Federīgo jau bija nonācis vislielākajā trūkumā, atgadījās, ka kādu dienu saslima monnas Džovannas vīrs, viņš testamentā visu savu mantu novēlēja dēlam, jau labi palielam, bet, ja gadītos, ka dēls nomirtu bez likumīga mantinieka, tā vietā par mantinieci iecēla monnu Džovannu, ko viņš bija ļoti mīlējis; to novēlējies, viņš šķīrās no šīs pasaules. Un tā, kļuvusi atraitne, monna Džovanna pēc mūsu donnu paraduma kopā ar savu dēlu vasarā devās uz laukiem, uz kādu no savām muižām, kas atradās ļoti tuvu Federīgo muižiņai. Tāpēc atgadījās, ka viņas dēlēns sāka draudzēties ar Federīgo, priecādamies par tā putniem un suņiem; un, kad zēns daudzas reizes bija redzējis lidojam Federīgo vanagu, tas viņam neizsakāmi iepatikās, un viņš ļoti vēlējās to iegūt, tomēr neuzdrošinājās vanagu palūgt, redzēdams, cik ļoti Federīgo to mīl. Un, kamēr notikumi tā risinājās, atgadījās, ka zēns saslima, par ko māte bezgala noskuma, jo tas viņai bija vienīgais un viņa to mīlēja tik stipri, cik vien iespējams kādu mīlēt. Augas dienas pavadīdama pie tā gultiņas, viņa nepārstāja to mierināt un bieži vaicāja, vai neesot kas tāds, ko tas

vēlētos, un lūdza to pateikt, jo visādā ziņā, ja vien būšot iespējams, viņa papulēšoties, lai zēns to dabūtu. Zēns, daudz reižu dzirdējis šādus solījumus, sacīja:

– Māmiņ, ja jūs izdarītu tā, ka dabūju Federīgo vanagu, man liekas, es drīz izveseļotos!

To dzirdēdama, māte kļuva mazliet domīga un tad sāka apsvērt, ko viņai darīt. Viņa zināja, ka Federīgo jau sen viņu mīl, bet viņa nekad to nebija atalgojusi ne ar vienu pašu skatienu; tāpēc viņa pie sevis noteica: – Kā gan lai es sūtu vai eju prasīt pēc šī vanaga, kurš, kā esmu dzirdējusi, esot vislabākais no visiem, kādi jebkad lidojuši, un turklāt vienīgā Federīgo saite ar šo pasauli? Un kā gan es būšu tik nesaprātīga, gribēdama atņemt šim goda vīram vienīgo prieku, kas tam vēl palicis? – Un, tādu domu nomākta, kauču pilnīgi pārliecināta, ka vanagu iegūtu, ja tikai palūgtu; nezinādama, ko teikt, viņa dēlam neko neatbildēja.

Beidzot mīlestība uz dēlu uzvarēja, un viņa pie sevis nolēma, lai sagādātu puisēnam prieku, nevis kādu sūfīt, bet pati iet pēc vanaga un dēlam to atnest, lai notiktu kas notikdams, un tāpēc sacīja:

– Nomierinies, mans dēls, un domā tikai par izveseļošanos, jo es tev apsolu, ka rīt no rīta, pirms uzsākšu

ko citu, es iešu pie viņa un atnesīšu tev vanagu!

Par to zēns kļuva tik priecīgs, ka vēl tai pašā dienā sāka manāmi atspirt.

Nākamajā rītā donna, paņēmusi sev līdz kādu sievieti, it kā pastaigājoties aizgāja uz mazo Federīgo mājiņu un lika viņu pasaukt. Tā kā laiks patlaban nebija piemērots, viņš pēdējās dienas nebija devies putnu medībās un šo to strādāja savā dārzā. Dzirdēdams, ka monna Džovanna jautā pēc viņa pie vārtiem, viņš, stipri brīnīdamies, priecīgs skrēja turp. Tā, redzēdama viņu nākam, ar sievišķīgu piemīlību devās viņam pretim un, kad Federīgo to bija godbijīgi sveicinājis, sacīja:

– Esi sveicināts, Federīgo!

Un turpināja:

– Esmu nākusi tev atlīdzināt par zaudējumiem, kādi tev bijuši manis dēļ, mīlot mani vairāk, nekā tev būtu

bijis vajadzīgs; un atlīdzība būs tāda: esmu nodomājusi šodien kopā ar šo savu pavadoni ieturēt tavā mājā vienkāršu pusdienu maltīti.

Uz to Federīgo pazemīgi atbildēja:

– Dārgā donna, es neatceros, ka jebkad jūs dēļ būtu ko zaudējis, gluži otrādi, jūs man esat darījusi tik bezgala daudz laba, un, ja es jebkad esmu bijis ko vērts, tad tam par iemeslu ir vienīgi jūs cēlās īpašības un mīlestība, ko es pret jums jūtu. Un katrā ziņā par šo jūs labprātīto apmeklējumu es esmu daudz priecīgāks, nekā būtu tad, ja man atkal būtu vēlēts dzīvot tikpat izšķērdīgi, kā es agrāk dzīvoju, kaut arī tagad esat atnākusi ciemos pie nabaga.

Un, to teicis, Federīgo kautrīgi uzņēma viņu savā mājā un no turienes ievēda dārzā; un, tā kā šeit nebija neviena cita, kas dāmai varētu pakavēt laiku, tas sacīja:

– Dārgā donna, tā kā šie nav neviena cita, tad šī krietnā sieviete, kāda šejienes zemnieka sieva, jums tikām pakavēs laiku, kamēr es parūpēšos, lai uzklāj galdu.

Federīgo, lai arī viņa nabadzība bija ārkārtīgi lieļa, līdz šim vēl nebija, kā nākas apjēdzis, ka pāri par mēru izšķīdis savas bagātības; bet šorīt, neatrazdams nekā tāda, ar ko varētu cienīgi uzņemt savu dāmu, kuru mīlēdams bija cienājis neskaitāmus cilvēkus, viņš apjauta savu nabadzību; bez mēra noskumis, pie sevis nolādēdams savu likteni, it kā cilvēks, kas zaudējis katru sajēgu, viņš skraidīja šurp un turp, neatrazdams nedz naudu, nedz ko ieķīlāt, turklāt bija jau vēls un vēlēšanās ar kaut ko pacienāt dižciltīgo donnu ļoti liela; taču viņš negribēja ne no viena neko prasīt, pat ne no sava strādnieka, un te pēkšņi viņš ieraudzīja savu mīļoto vanagu, kas sēdēja viņa istabiņā uz latiņas. Tā kā viņam nebija, kur griezties pēc palīdzības, viņš satvēra vanagu un, redzēdams, ka tas ir tauks, nodomāja, ka no tā iznāks mīļotās donnas cienīga maltīte. Un tāpēc, vairāk neprātodams, Federīgo, apgriezis tam kaklu, kādai savai kalponītei lika to ātri noplūkt, labi sagatavotu uzlikt uz iesma un rūpīgi izcept. Un, apklājis galdu ar visbaltākajiem galdautiem, kādi viņam vēl bija, Federīgo ar starojošu seju atgriezās pie donnas dārzā un sacīja, ka pusdienas, kādas viņš varējis sagādāt, esot gatavas. Tad donna kopā ar savu pavadoni piecēlās un devās pie galda, un, nezinādama, ko ēd, tās kopā ar Federīgo, kas apkalpoja donnu ar vislielāko rūpību, apēda lielisko vanagu. Un, kad tās bija piecēlušās no galda un kādu brīdi patīkami patērzējušas ar Federīgo, dāmai šķita pienācis īstais laiks, lai pateiktu, kāpēc nākusi, un viņa, pievērsdamās Federīgo, iesāka runāt it laipnīgi:

– Federīgo, ja tu atceries savu pagātņi un manu godīgumu, ko tu varbūt uzskatīji par bardzību un cietirdību, es nemaz nešaubos, ka tu brīnīsies par manu

pārdošību, uzzinot galveno iemeslu, kāpēc esmu šurp atnākusi; bet, ja tev būtu vai būtu bijuši bērni, tu spētu saprast, kāds spēks ir mīlestībai, ko pret viņiem jūtam, un es esmu pārliecināta, ka tu daļēji mani atvainotu. Bet tev bērnu nav, un es, kam ir viens vienīgs, tomēr esmu pakļauta likumiem, kuri ir kopīgi visām mātēm un, kuru spēkam padodoties, man jārikojas pret savu gribu, pret katru pieklājību un pienākumu un jāizlūdzas no tevis dāvana, kas, es zinu, tev ir sevišķi dārga un ne bez iemesla, jo tavs bēdīgais liktenis tev nav atstājis nekādu citu prieku, nekādu citu laika kavēkli un mierinājumu: un šī dāvana ir tavs vanags, ko mans dēls tik ļoti iekārojis, ka, viņam to neaiznesot, es baidos, ka viņa slimība var ļoti pasliktināties un sekas var būt tādas, ka man viņš jāzaudē. Un tāpēc es tevi lūdzu, ne mīlestības vārdā, ar kādu tu mani mīli, jo tā tev neuzliek nekādu pienākumu, bet tavas augstsirdības dēļ, kuru tu ar savu devību daudz vairāk esi pierādījis nekā jebkurš cits, būt tik laipnam un uzdāvināt man vanagu, lai es varētu sacīt, ka ar šo dāvanu esmu izglābusi savu dēlu un tāpēc esmu tev uz mūžiem parādā.

II

Federīgo, dzirdēdams, ko dāma prasa, un, saprazdams, ka nevar viņai pakalpot, jo bija pasniedzis vanagu pusdienās, sāka viņas klātbūtnē raudāt, iekams spēja kādu vārdu atbildēt. Sākumā dāma nodomāja, ka tas raud drīzāk aiz bēdām, ka tam jāšķiras no sava mīļotā vanaga, nekā kāda cita iemesla dēļ, un gandrīz jau gribēja teikt, ka nemaz nevēlas šo vanagu, tomēr atturējās un nogaidīja, ko Federīgo, nožāvējis asaras, atbildēs, un tas sacīja:

– Dārgā donna, kopš tā brīža, kad pēc dieva prāta es jūs iemīlēju, man daudreiz liktenis likās nelabvēlīgs un es zūdījos par to, taču visu pagājušo bija viegli paciest, salīdzinot ar mokām, ko tas uzliek man pašreiz, kādēļ es ar to nekad nesamierināšos, iedomājoties vien, jūs esat atnākusi še, manā nabadzīgajā mājoklī, kuru jūs neatzināt par sava apmeklējuma cienīgu tolaik, kad tas bija bagāts, un lūdzat no manis nelielu dāvanu, un liktenis ir tā lēmis, ka es jums to nevaru pasniegt; un, kāpēc tas nevar notikt, es jums īsos vārdos pateikšu. Tiklīdz es izdzirdēju, ka jūs esat tik laipna un vēlaties kopā ar mani pusdienot, es, ievērojot jūsu augstdzimtību un tikumu, atzinu, ka būtu cienīgi un piedienīgi pagodināt jūs ar smalkāku maltīti (cik nu tas ir manas spēkos) un nevis ar tādu, ko parasti

pasniedz citiem; tāpēc, iedomādamies par vanagu, ko jūs man lūdzat, un tā labajām īpašībām, es nolēmu, ka no tā iznāks jūsu cienīga maltīte, un šodien jums to ceptu pasniedzu uz šķītvja, un es domāju, ka esmu to labi licis lietā; tagad, redzēdams, ka jūs to vēlaties citādā veidā, es jūtu tik lielas sāpes, nevarēdams jums pakalpot, ka šķiet, nekad vairs nespēšu atrast miera.

Un, to teicis, viņš par pierādījumu lika nomest donnas priekšā vanaga spalvas, kājas un knābi.

Kad dāma to visu redzēja un dzirdēja, tā vispirms izbāra Federīgo, ka viņš, lai pacienātu sievieti, nogalinājis tādu vanagu; un pēc tam savā sirdī ļoti slavēja viņa dvēseles cēlumu, ko nabadzība nebija varējusi un nevarēja mazināt. Tad, zaudējusi cerības iegūt vanagu un tāpēc baidīdamās par sava dēla veselību, viņa, pavisam noskumusi, atvadījās un atgriezās pie dēla, kas, vai nu aiz sirdsēstiem, ka nevar iegūt vanagu, vai arī tāpēc, ka slimībai pašai par sevi bija lemts ņemt tādu galu, pēc dažām dienām šķītrās no šīs pasaules par vislielākajām sāpēm mātei. Kad donna kādu laiku bija pavadījusi asarās un žēlabās, brāļi vairākas reizes mēģināja viņu pierunāt precēties, jo viņa vēl bija jauna un ļoti bagāta. Lai gan viņa vairs nevēlējās precēties, tomēr, tā kā brāļi neatlaidās, viņa, atcerējusies Federīgo krietnumu un pēdējo cēlo darbu, proti, ka tas, lai viņu godam uzņemtu, bija nonāvējis tādu vanagu, sacīja brāļiem:

– Ja jūs būtu ar mieru, vislabprātāk es dzīvotu tāpat, bet, ja nu jūs tomēr vēlaties, lai es izeju pie vīra, varat būt droši, ka es nekad neiešu pie viena cita kā vienīgi pie Federīgo no Alberīgi dzimtas.

Brāļi, zobodamies par viņu, sacīja:

– Muļķīte, ko tu runā? Kā tu vari gribēt viņu, kam nekas nepieder šai pasaulē?

Atraitne tiem atbildēja:

– Mani brāļi, es labi zinu, ka tā ir, kā jūs sakāt; taču es domāju, ka vairāk vērts ir cilvēks, kam vajadzīga bagātība, nevis bagātība, kam vajadzīgs cilvēks.

Dzirdēdami viņas gribu un zinādami, ka Federīgo, lai gan nabags, tomēr ir ļoti krietns cilvēks, brāļi, izpildot viņas vēlēšanos, atdeva Federīgo māsu ar visām viņas bagātībām. Federīgo, dabūjis par sievu donnu, ko tik ļoti mīlējis, turklāt kļuvis bezgala bagāts, tagad prata labāk saimniekot nekā agrāk un nodzīvoja ar savu mīļo atlikušos mūža gadus lielos priekos un laimē.

III

4. uzdevums. Izlasi Jāņa Ezeriņa (1891–1924) un Erika Ādamsona (1907–1946) noveļu virsrakstus, novērtē situāciju, atzīmē savas atbildes atskaites lapā un veic ātru situācijas pārbaudes lasījumu, vērojumus pieraksti atskaites lapā!

Jānis Ezeriņš <i>Kontrabandists</i> , sk. https://www.letonika.lv/literatura/Reader.aspx?r=145#2626336/I:41#/B:41	Eriks Ādamsons <i>Lielās spēdrības gaismā</i> , sk. https://www.letonika.lv/literatura/Reader.aspx?r=245#2675601/I:7#/B:7
--	--

Uzdevums	J. Ezeriņš	E. Ādamsons
Atzīmē, kurš noveles virsraksts vairāk apsola negaidītus notikumus!		
Atzīmē, kurš noveles virsraksts vairāk pamudina tavu – lasītāja – izvēli! Kāpēc?		
Īsi prognozē, kuri 2 pagrieziena punkti (saistīti ar notikumiem, tēliem u. tml.) varētu parādīties tevis izvēlētajā novelē!	1.	
Kad pārbaudāmais aspekts formulēts – veic ātru pārskata lasījumu un izpēti, kā tavas prognozes piepildās!	2.	

5. uzdevums. Veic tuvlasīšanas uzdevumu: izvēlies vienu no tekstiem, **izlasi tekstu** (ja nepieciešams, veic dažādas atzīmes lasīšanas gaitā); apkopojot noveles lasītāja iespaidus, **izveido** skaidrojumu (**formulu, shematisku attēlu, infografiku, zīmējumu** u. tml.) par *notikuma* noveles būtību (kā to var pazīt)! Uzdevumā galvenais: atrast pārskatāmu līdzsvaru starp attēlu un teksta informāciju.

6. uzdevums. Turpini veidot savu lasītāja ģerboni – atgādni! Atgādnes lapā atrodi atbilstošo aili un ieraksti tajā piecos zīmīgos vārdos norādes, kas raksturo *notikuma* noveli! Pievērs uzmanību, lai vārdi saturiski atbilstu informatīvai atgādnei un to pieraksts būtu vizuāli glīts un iedarbīgs!